

European Digital Media Observatory

MILL-PANDEMIJA SAL-GWERRA FL-UKRAJNA: SENA U NOFS TA' KONTRA D-DIŻINFORMAZZJONI

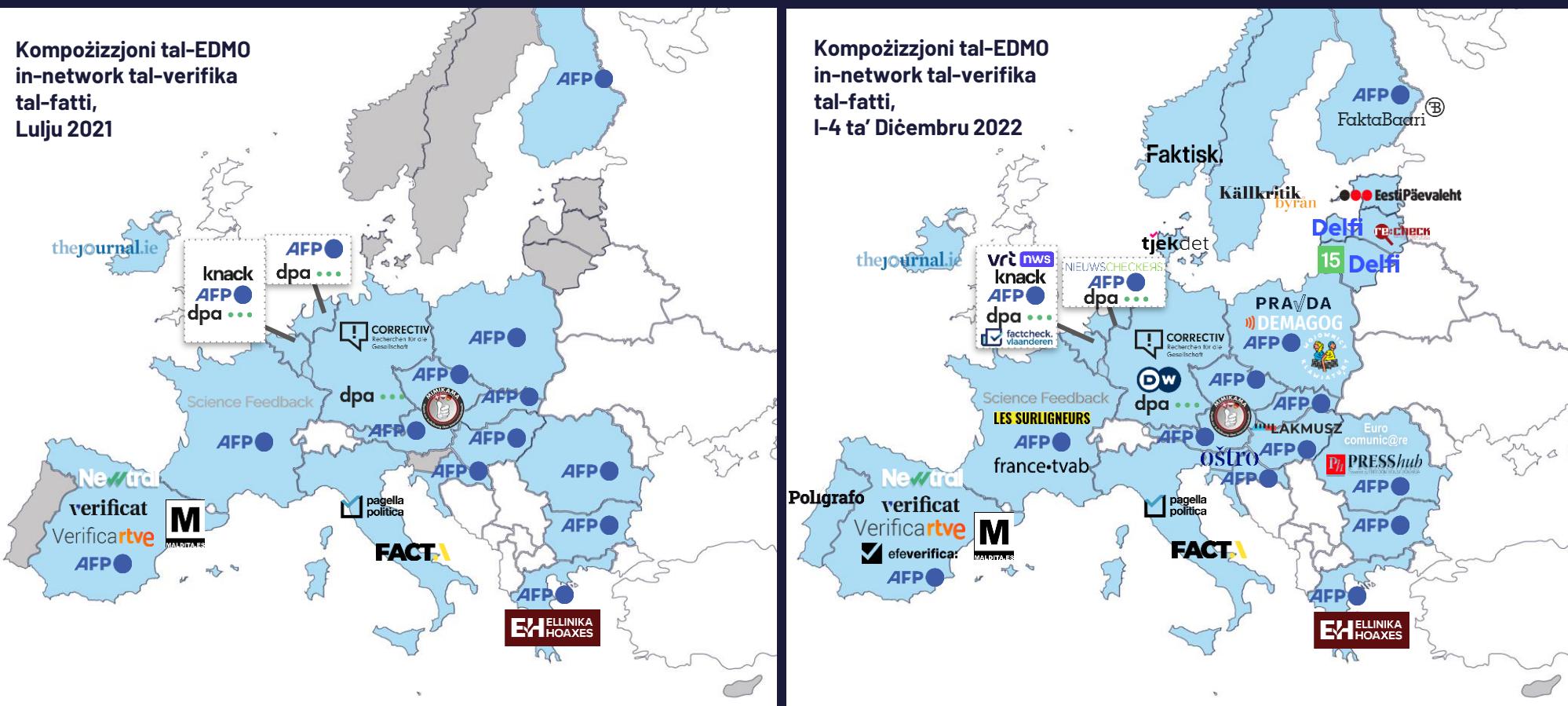
Sommarju tal-edizzjoni speċjali - Netwerk ta' verifika
tal-fatti tal-EDMO

Ippubblikat fi Frar 2023

NETWERK B'SAHH TU U LI QED JIKBER

In-netwerk ta' verifika tal-fatti tal-EDMO għandu l-għan li jrawwem kooperazzjoni aktar b'saħħitha bejn **I-organizzazzjonijiet Ewropej ta' verifika tal-fatti**, li jippermetti komunikazzjoni rapida u effettiva bejniethom u li jipproduċi, bis-saħħha ta' sforzi konġunti, varjetà ta' riżultati ta' verifika tal-fatti. Wieħed mir-riżultati ewlenin tiegħu kien **sommarju ta' kull xahar dwar id-diżiinformazzjoni fuq livell tal-UE**.

Meta ġie ppubblikat l-ewwel sommarju, f'Lulju 2021, in-netwerk tal-EDMO kien jikkonsisti fi 13-il organizzazzjoni ta' verifika tal-fatti, li jkopru 18-il Stat Membru tal-UE. Fix-xhur ta' wara dan sar saħansitra aktar b' saħħtu: meta t-18-il taqsira ġiet ippubblikata, f'Diċembru 2022, in-netwerk kien kiber biex jgħodd 37 organizzazzjoni għall-verifika tal-fatti, li jkopru 25 Stat Membru tal-UE* u n-Norveġja.

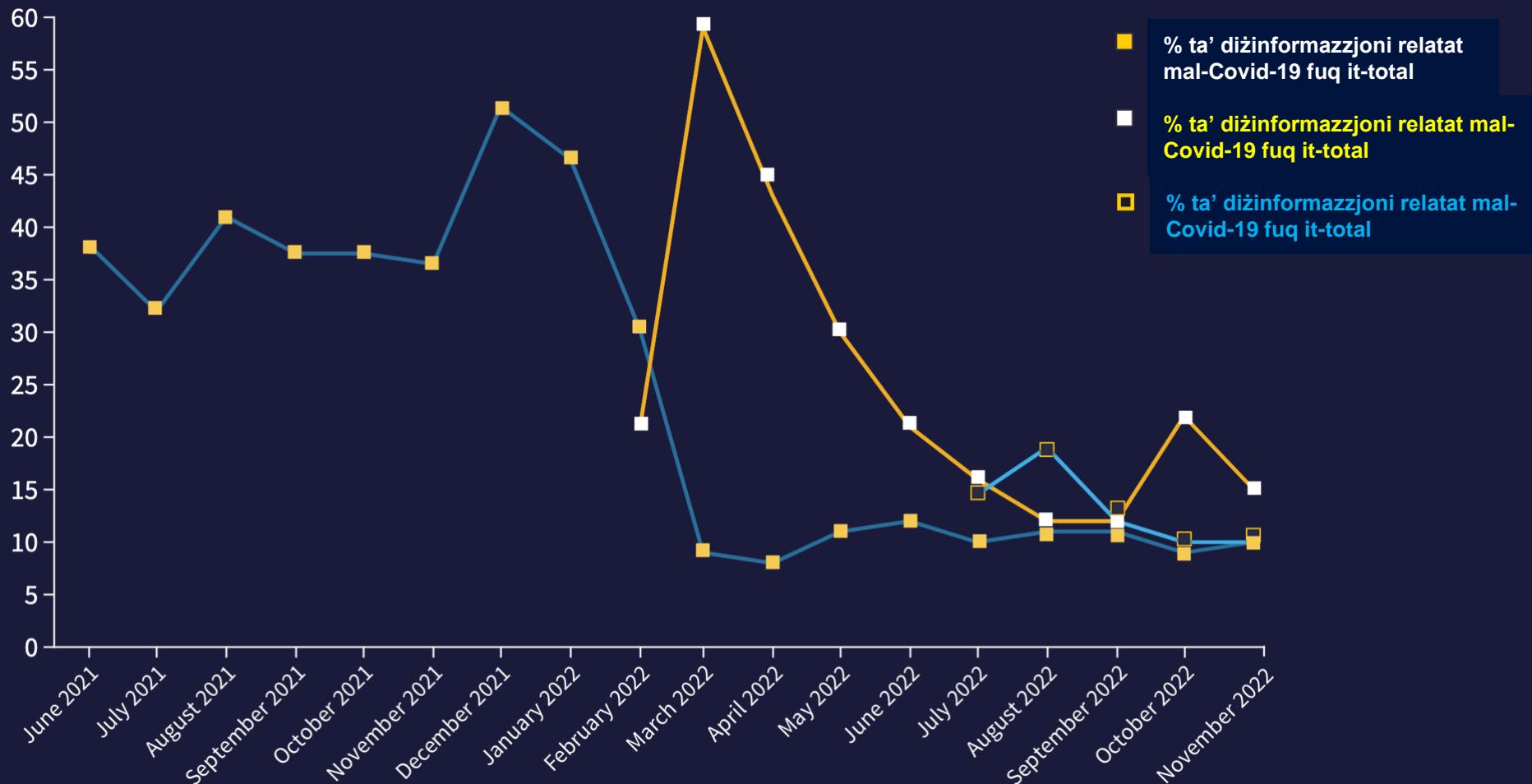

Il-membri tan-netwerk jintalbu kull xahar jipprovdu informazzjoni dwar ix-xogħol tagħhom ta' verifika tal-fatti fil-livell nazzjonali, sabiex jidtegħi kollha minn i-ix-xejriet u n-narrattivi fid-diżiinformazzjoni fil-livell tal-UE.

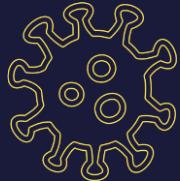
L-ghadd ta' dawk li wieġbu għall-kwestjonarju ta' kull xahar żdied minn medja ta' 11 għall-ewwel tliet taqsimiet ta' kull xahar (Lulju-Awwissu-Settembru 2021) għal medja ta' 27 fl-aħħar tliet briefs ta' kull xahar (Ottubru-Novembru-Diċembru 2022).

DIŽINFORMAZZJONI FL-UE: IS-SUĞGETTI EWLENIN

Mill-ewwel pubblikazzjoni tiegħu, id-dettalji ta' kull xahar tal-EDMO kejlu s-sehem **tad-diżinformazzjoni identifikata dwar il-COVID-19 fuq it-total, jiġifieri l-ammont totali ta' oggetti fattwali kkontrollati mill-membri tan-netwerk f'xahar partikolari.** Minn Frar 2022 **diżinformazzjoni dwar il-gwerra fl-Ukrajna** tkejlet ukoll, u minn Lulju 2022 tkejlet ukoll **diżinformazzjoni relatata mat-tibdil fil-klima.**

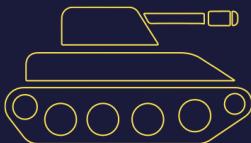

Ġunju 2021; Lulju 2021; Awwissu 2021; Settembru 2021; Ottubru 2021; Novembru 2021; Diċembru 2021, Jannar 2022;
Frar 2022; Marzu 2022; April 2022; Mejju 2022; Ġunju 2022; Lulju 2022; Awwissu 2022; Settembru 2022; Ottubru 2022;
Novembru 2022

Id-diżinformazzjoni relatata mal-COVID-19, minn meta beda l-monitoraġġ tal-EDMO, irregjistrat l-ogħla perċentwali f'Diċembru 2021(51.5% tat-total tad-diżinformazzjoni identifikata) u f'Jannar 2022(46.5%), f'korrispondenza tal-mewġa tax-xitwa 2022/2023 ta' kažijiet irregjistrati fl-UE.

Id-diżinformazzjoni tidher li ta' spiss tkun ancillari għall-informazzjoni, peress li tidher li ssegwi x-xejriet fil-midja principali mill-qrib. Għalhekk f'perjodu ta' żieda drammatika fl-ġħadd ta' kažijiet tal-COVID-19, l-informazzjoni kopriet b'mod estensiv il-pandemija, u d-diżinformazzjoni ffukat fuq is-suġġett ukoll.

Id-diżinformazzjoni relatata mal-Ukrajna kienet kważi ineżistenti sal-bidu tal-gwerra, anke jekk ir-rapporti tal-ahbarijiet dwar il-konċentrazzjonijiet tat-truppi Russi kienu digà preżenti fil-midja principali f'Jannar-Frar 2022. Mill-24 ta' Frar, l-ġħadd ta' ahbarijiet foloz dwar l-Ukrajna żidied b'mod drastiku, u f'Marzu l-perċentwal ta' diżinformazzjoni misjuba dwar il-gwerra laħaq rekord ġdid fis-serje ta' sommarji tal-EDMO għal suġġett wieħed: 59% tat-total ta' diżinformazzjoni misjuba.

Minn dak iż-żmien il-perċentwal naqas b'mod kostanti sa tmiem is-sajf, u laħaq l-aktar punt baxx tiegħu f'Settembru 2022. F'Ottubru u Novembru 2022, il-perċentwal beda jerġa' jiżdied, anke jekk huwa l-bogħod mil-livelli rregjistrati fl-ewwel xhur tal-gwerra.

Id-diżinformazzjoni relatata mat-tibdil fil-klima qatt ma laħqet l-ogħla livelli misjuba dwar id-diżinformazzjoni relatata mal-Ukrajna u l-COVID-19, skont id-dokumenti tal-EDMO. Minn meta bdew jitkejlu l-istruzzjonijiet tal-EDMO (Lulju 2022), din qatt ma kienet ogħla minn 20% tat-total tad-diżinformazzjoni identifikata. Intlaħaq l-ogħla livell f'Awwissu 2022, probabbilment b'rabta mal-mewġa tas-sħana li laqat lill-Ewropa matul is-sajf, u mbagħad bażikament naqas bin-nofs bħala perċentwal tat-total. Iżda ta' min jinnota li dan kien suġġett kostanti ta' diżinformazzjoni fl-UE.

ID-DIŽINFORMAZZJONI FL-UE: IN-NARRATTIVI EWLENIN

Aspett komuni tad-dižinformazzjoni misjuba dwar il-pandemija, il-gwerra fl-Ukrajna u t-tibdil fil-klima, huwa li n-narrattivi ewlenin għandhom it-tendenza li jippersistu fil-ħin, u jsibu modi ġodda biex jitfaċċaw. Pereżempju, f'Novembru 2022 it-Tazza tad-Dinja fil-Qatar reġgħet ħolqot in-narrattiva antika ta' dižinformazzjoni dwar li l-Ukreni kien favur in-Naži.

Il-maġjoranza l-kbira tan-narrattivi ta' dižinformazzjoni identifikati fl-istruzzjonijiet ta' kull xahar tal-EDMO meta beda l-monitoraġġ għadhom attiv sa Novembru 2022 (it-tmintax-il u l-aħħar struzzjonijiet ta' kull xahar tal-EDMO hawnhekk ikkunsidrati).

Gwerra fl-Ukrajna

Narrattiva ta' 'dižinformazzjoni

L-invażjoni Russa fl-Ukrajna hija ġġustifikata (eż. kien hemm ġenoċidju ta' ċivili li jitkellmu bir-Russu fid-Donbass)

Propaganda favur il-gwerra fl-Ukrajna (eż. 'Ghost of Kiev')

Propaganda tal-gwerra favur ir-Russia (eż. esägerazzjoni tal-kisbiet militari Russi)

President Ukren Volodymyr Zelensky huwa Nazi, satanist, vizzu tad-droga, coward eċċ.

Il-midja tradizzjonal i tal-Punent (eż. BBC jew CNN) ixerrdu aħbarijiet foloz/stampi foloz dwar il-gwerra

L-agħar massakri tal-gwerra jiġu organizzati (eż. L-isptar ta' Mariupol, Bucha, Izyum, Kupiansk) / il-vittmi Ukraini huma "atturi tal-kriż"

L-Ukrajni u l-forzi Ukreni huma fil-biċċa l-kbira favur in-Nažisti

L-ewwel individwazzjoni

28 ta' Frar 2022

28 ta' Frar 2022

28 ta' Frar 2022

28 ta' Frar 2022

28 ta' Frar 2022

Marzu 2022

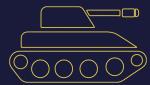

Marzu 2022

Għadu misjub

Gwerra fl-Ukrajna

Narrattiva ta' diżinformazzjoni

Ir-refuġjati Ukreni huma yjolenti, nazi, ħallelin, parassiti eċċ.

L-ewwel individwazzjoni

Marzu 2022

Ġħajnuniet militari, ekonomiċi u umanitarji lill-Ukrajna huma inutli/perikoluži, minħabba l-korruzzjoni u n-nuqqas ta' affidabbiltà tal-Ukrajna (eż. armi tal-Punent mibjugħal lis-suq iswed)

Marzu 2022

Sentiment Russofobiku esaġerat fil-pajjiżi Ewropej (b'mod partikolari fl-Istati Baltiči)

Marzu 2022

Konsegwenzi ekonomiċi, soċjal u politiċi negattivi esaġerati tal-gwerra fir-Russja

Marzu 2022

Konsegwenzi ekonomiċi negattivi esaġerati tal-gwerra u tas-sanzjonijiet fl-Ewropa

Marzu 2022

L-alleati tal-Ukraina huma favur in-Nazisti/jisfruttaw l-Ukrajna (eż. il-Polonja trid tirbaħ l-Ukrajna tal-Punent; I-İstati Uniti qiegħda tixtri l-artijiet tal-Ukrajna bl-irħis eċċ.)

Marzu 2022

Narrattiva ta' dīzinformazzjoni

	<i>L-ewwel individwazzjoni</i>	<i>Għadu misjub</i>
Il-pandemija <u>hija ċajta</u>	Ġunju 2021	✓
Is-Sars-Cov-2 muwiex verament daqstant <u>perikoluż</u>	Ġunju 2021	✓
<u>Teoriji tal-konspirazzjoni</u> dwar id-depopulazzjoni tad-dinja/l-esperimentazzjoni fuq in-nies/l-inserżjoni taċ-ċipep ("plandemiku")	Ġunju 2021	✓
<u>Il-vaċċini kontra l-COVID-19 huma perikoluži ħafna/letali</u>	Ġunju 2021	✓
Persuni mlaqqma <u>ma jithallewx</u> jagħmlu serje ta' attivitajiet (eż. sewqan)	Ġunju 2021	✓
<u>It-testijiet tal-PCR, il-maskri</u> tal-wiċċ u mezzi oħra għall-prevenzjoni tal-COVID-19 huma inutli	Ġunju 2021	✓
<u>Rimedji/drogi mirakoluži</u> kontra l-COVID-19	Ġunju 2021	✓
Evidenza čara li l-virus Sars-Cov-2 ġie <u>magmul</u> f'laboratorju Ĉiniż	Ġunju 2021	✗
Il-protesti kontra l-mizuri ta' trażżeen relatati mal-COVID-19 <u>huma akbar</u> minn dak li turi l-midja tradizzjonali	Lulju 2021	✗
<u>Ripressjoni brutali</u> ta' protesti/pieni estremi għal persuni mhux imlaqqma	Lulju 2021	✓
Il-protesti <u>kienu ta' success</u> f'ħafna pajjiżi, u ġiegħlu lill-awtoritajiet iwaqqfu l-kampanji ta' tilqim	is-26 ta' Settembru 2021	✓

Narrattiva ta' diżinformazzjoni

It-tibdil fil-klima mhuwiex reali u/jew mhuwiex relatat mal-attivitajiet tal-bniedem

Lulju 2022

Il-mezzi tax-xandir tradizzjonalji jxerrdu l-paniku permezz ta' aħbarijiet foloz u/jew immaġnijiet manipulati

Lulju 2022

Il-movimenti klimatici huma ipokritiċi u/jew iqarqu

Lulju 2022

L-enerġija rinnovabbli, ir-riċiklaġġ u l-vetturi elettriċi huma inutli jew perikoluži

Lulju 2022

Il-fjuwils fossili m'għandhomx impatt negattiv qawwi fuq it-tibdil fil-klima

Awwissu 2022

L-ewwel individwazzjoni

Għadu misjub

SUĞGETTI RILEVANTI OHRA TA' DIŻINFORMAZZJONI

Immigranti, istituzzjonijiet tal-UE, komunitajiet LGBTQ+

Matul ix-xhur koperti mill-istruzzjonijiet ta' kull xahar tal-EDMO, instabu suġġetti sinifikanti oħra ta' diżinformazzjoni, anke jekk ma tkejlux b'mod kwantitattiv.

Il-migranti, il-barranin – b'mod partikolar i l-Musulmani – u l-minoranzi etniċi huma mira rikorrenti ta' diżinformazzjoni, bħall-komunitajiet LGBTQ+ u l-politiċi u l-istituzzjonijiet tal-UE.

Avvenimenti ewlenin fl-aħbarijiet

Id-diżinformazzjoni tiffoka wkoll b'mod regolari fuq l-aħbarijiet ewlenin tal-mument. Pereżempju, meta **r-Reġina Eliżabetta II** mietet f'Settembru 2022, instabu ħafna stejjer ta' aħbarijiet foloz dwar il-funerali rjali, iċ-ċirkostanzi tal-mewt u l-bqija. L-istess ġara **fit-Tazza tad-Dinja tal-Qatar f'Novembru 2022**.

Aħbarijiet foloz relatati ma' suġġetti li huma l-aktar popolari fl-aħbarijiet normalment jistgħu jkunu ta' żewġ tipi.

- L-ewwel wieħed huwa li **tikklikkja mingħajr narrattiva sottostanti specifika**, u b'hekk inqas perikoluža u potenzjalment dannuža mid-diżinformazzjoni li għandha l-għan li twassal messaġġi specifiċi.
- It-tieni tip-jisfrutta l-avveniment attwali biex jerġa 'jixgħel **attakki kontra miri tradizzjonali ta' diżinformazzjoni**, jiġifieri jinkludiha f'narrattiva li kienet teżisti minn qabel.

Pereżempju, l-irtirar tal-Istati Uniti mill-Afganistan u l-kaos ta' wara fil-pajjiż f'Awwissu 2021 ġew sfruttati biex ixerrdu aħbarijiet foloz dwar **il-migranti Afgani li huma biss irġiel żgħażaq**, "kodardi" li jaħarbu mill-pajjiż u jħallu warajhom nisa u tfal. Qabel il-vaganzi tax-xitwa fl-2021/2022, infirxet l-aħbar falza li **I-UE kellha pjan ta' azzjoni biex tneħħi l-Milied**. It-tifqigħha **tal-ġidri tax-xadini f'Mejju 2022 intużat biex tattakka lill-komunitajiet LGBTQ+** b'aħbarijiet foloz, u l-istess ġara wara **l-massakru ta' Uvalde** f'Texas. F'Lulju 2022 ħafna aħbarijiet foloz **użaw il-protesti mill-bdiewa Olandiżi** – skattati mid-deċiżjoni tal-gvern li jinċentiva t-tnaqqis tal-ġhadd ta' bhejjem, bil-ġħan li jnaqqas bin-nofs it-tniġġis mill-ossidu tan-nitroġenu u l-ammonja fil-pajjiż sal-2030 – biex ixerred iċ-ċaħda **tat-tibdil fil-klima**. F'Settembru 2022 il-mewt tar-Reġina Eliżabetta kienet l-iskuža biex tinxtered id-diżinformazzjoni dwar il-vaċċini kontra I-COVID-19, u **l-kriżi tal-gass/tal-prezzijiet intużat biex jiġu attakkati l-politiċi nazzjonali u tal-UE**. F'Novembru 2022 it-Tazza tad-Dinja tal-Qatar kienet l-okkażjoni biex tinxtered aħbar falza dwar li l-Ukrajni **huma favur in-Nażisti**.

L-elezzjonijiet nazzjonali fl-Istati Membri tal-UE

Speċjalment wara l-elezzjonijiet presidenzjali tal-Istati Uniti tal-2020, dehru aħbarijiet foloz dwar **l-elezzjonijiet immanuvrati, skandli elettorali u frodi** f'hafna pajjiżi tal-UE qabel u wara l-elezzjonijiet nazzjonali. Eżempji jinkludu:

Diżinformazzjoni dwar **frodi allegata matul l-elezzjonijiet tal-Bundestag** fil-Ġermanja nstabet f'Settembru 2021 (eż. poloz foloz bil-posta, kaxxi tal-vot mhux issigillati).

Xi haġa simili ġrat fi Franzia, matul l-elezzjoni presidenzjali f'April 2022, meta l-aħbarijiet foloz dwar 2 miljun **vot għebu**, dwar **l-elezzjoni li qed tiġi mmanipulata** u dwar **il-frodi elettorali** ġew identifikati f'hafna pajjiżi tal-UE.

Din it-tip ta' diżinformazzjoni ċċirkolat ukoll f'pajjiżi iżgħar. Pereżempju f'Ottubru 2022 hafna aħbarijiet foloz li jiddikjaraw li **l-elezzjonijiet kienu "misruqa"** ġew identifikati fil-Latvja.

L-AKTAR AĦBARIJET FOLOZ VIRALI MISJUBA FID-DOKUMENTI INFORMATTIVI TAL-EDMO

Kull taqsira ta' kull xahar tal-EDMO enfasizzat l-istejjer bl-aktar ċirkolazzjoni wiesgħa fl-UE fix-xahar ikkunsidrat, abbaži tar-rapporti tal-verifikaturi tal-fatti. **L-10 stejjer li l-aktar iċċirkolaw**, matul it-18-il xahar analizzati, huma:

Aħbarijiet Foloz	Suġġett	Xahar ta' deteżżjoni	Pajjiżi ta' deteżżjoni (Nru.)
L-Ukrajna tospita bijo-labs sigreti tal-Istati Uniti (eż.)		Marzu 2022	22
L-isptar ta' Mariupol ma giex ibbopardjat mir-Russja u l-attakk sar mill-forzi Ukreni (eż.)		Marzu 2022	20
Midja tal-Punent ixixerred aħbarijiet foloz dwar il-gwerra fl-Ukrajna (eż.)		Marzu 2022	20
Ix-xeni orribbli rrekordjati f'Bucha kienu mqassma mill-forzi Ukreni (eż.)		April 2022	20
Vidjows/stampi/aħbarijiet li juru l-użu tal-kokaina minn Zelensky (eż.)		April 2022	20
Miet f'daqqa, "dokumentarju" dwar il-vaċċini kontra l-COVID-19 li jxerrdu teoriji ta' konspirazzjoni u aħbarijiet foloz/informazzjoni qarrieqa dwar it-tilqim (eż.)		Novembru 2022	20
Affermazzjonijiet qarrieqa dwar eżekuttiv ta' Pfizer li jammettu li l-kumpanija ma ttestjatx sewwa l-vaċċini tagħha kontra l-COVID-19 (eż.)		Ottubru 2022	19
Vidjow li juri r-Russi fi kju ta' 35 km fil-fruntiera tal-Finlandja wara t-thabbira ta' Putin ta'mobilizzazzjoni parpjali (eż.)		Settembru 2022	16
Vidjows u stampi barra mill-kuntest assoċjati mal-protesti tal-bdiewa kontra l-gvern fil-Pajjiżi l-Baxxi (eż.)	○ ○ ○	Lulju 2022	16
Il-mapep tat-temp qed jiġu manipulati biex ježa ġeraw it-tibdil fil-klima (eż.)		Lulju 2022	15

Jirriżulta b'mod čar mil-lista li **I-gwerra fl-Ukrajna**, speċjalment fl-ewwel xhur tagħha, kienet is-suġġett **tal-aktar aħbarijiet foloz virali misjuba**. F'hafna kažiżiet dawn l-aħbarijiet foloz kienu jtenu l-propaganda Russa (pereżempju dwar il-bombardament tal-isptar ta' Mariupol, il-massakru ta' Bucha u l-bijolabs sigreti tal-Istati Uniti).

Id-diżinformazzjoni pro-Russa hija bla dubju **I-fenomenu ewlieni ta' diżinformazzjoni** marbut mal-gwerra, iżda l-istruzzjonijiet ta' kull xahar tal-EDMO sabu **wkoll xi diżinformazzjoni anti-Russa u/jew** pro-Ukrajna (pereżempju, esaġerazzjoni tal-fenomenu eżistenti ta' żgħażaq Russi li jaħarbu mill-pajjiż biex jevitaw li jiġu abbozzati).

Id-diżinformazzjoni relatata mal-COVID-19 iproduċiet xi aħbarijiet foloz virali li ġew identifikati mill-istruzzjonijiet ta' kull xahar tal-EDMO. Huwa probabbli li l-aktar eżempji rilevanti ċċirkolaw fil-bidu tal-pandemija fl-2020, meta l-istruzzjonijiet ta' kull xahar tal-EDMO kienu għadhom ma ġewx ippubblikati.

METODOLOGIJA

L-informazzjoni li tinsab f'dan it-tagħrif fil-qosor inġabret billi ġew analizzati t-18-il tagħrif fil-qosor ta' kull xahar tal-EDMO ppubblikati sa tmiem l-2022 (<https://edmo.eu/fact-checking-briefs/>). Perjodu ta' referenza: Ġunju 2021-Novembru 2022. Editur principali: Tommaso Canetta, Pagella Politica/Facta.news.
Għal aktar informazzjoni: t.canetta@pagellapolitica.it.

L-EDMO rċeviet finanzjament mill-Unjoni Ewropea taħt in-numru tal-Kuntratt: LC-01935415